

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Центральноукраїнський державний
педагогічний університет імені Володимира Винниченка

Факультет історії, бізнес-освіти та права
Кафедра всесвітньої історії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри

«28» серпня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СУЧАСНИЙ ФАХОВИЙ ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ДИСКУРС»

Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)

Галузь знань: 03 «Гуманітарні науки»

Спеціальність: 032 «Історія та археологія»

Освітня програма: Історія та археологія

Форма навчання: денна

Робоча програма навчальної дисципліни «Сучасний фаховий історіографічний дискурс» розроблена на основі освітньо-наукової програми «Історія та археологія» підготовки здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю: 032 «Історія та археологія».

Розробник: доктор історичних наук, професор
кафедри історії України та всесвітньої історії
Житков Олександр Анатолійович

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри всесвітньої історії. Протокол № 2 від «28» серпня 2023 року

Завідувач кафедри

Бабак О.І.

Робоча програма навчальної дисципліни «Сучасний фаховий історіографічний дискурс» для здобувачів вищої освіти спеціальності 032 «Історія та археологія» за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти. – ЦДПУ імені Володимира Винниченка, 2023. – 19 с.

© Житков О. А., 2023 рік

© ЦДПУ імені В. Винниченка, 2023 рік

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1. 1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань: 03 «Гуманітарні науки»	Нормативна дисципліна	
Індивідуальне навчально-дослідне завдання: реферат	Спеціальність: 032 «Історія та археологія»	Рік підготовки	
		2-й	-й
Загальна кількість годин – 120		Семестр	
		3-й	-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 6	Освітня програма: «Історія та археологія»	20 год.	год.
		Практичні, семінарські	
	20 год.	год.	
	Лабораторні		
	год.	год.	
	Самостійна робота		
	80 год.	год.	
	Індивідуальні завдання:		
	год.		
	Вид контролю:		
Екзамен	Екзамен / залік		

1. 2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчання здобувачів згідно робочої програми дисципліни «Сучасний фаховий історіографічний дискурс» є набуття здобувачами знань історіографічного матеріалу який характеризує теоретико-методологічні зміни в українській історичній науці, формування умінь та навичок користування сучасними технологіями наукових досліджень, усвідомлення зв'язку досліджуваної теми із тенденціями розвитку української історичної науки.

Вивчення дисципліни передбачено програмою 032 «Історія та археологія» (третій освітньо-науковий рівень), яка ґрунтується на освітніх методиках апробованих у навчальному процесі вищих навчальних закладів України.

Меті підпорядковані **завдання** вивчення навчальної дисципліни:

– знати тенденції еволюції українського історіографічного процесу;

- уміти аналізувати сучасні концепції історичної науки;
- володіти методологією і методами історичного дослідження;
- виробити власну точку зору щодо процесу націоналізації історії України;
- виробити аргументацію щодо українського історичного гранд-нарративу;
- мати позицію в оцінках стану регіональної та локальної історії.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у здобувачів мають бути сформовані такі **компетентності**:

загальні (ЗК)	фахові (ФК)
<p>ЗК 1. Здатність до критичного аналізу й оцінки сучасних наукових досліджень, генерування нових ідей під час вирішення дослідницьких і практичних завдань, комплексних та інноваційних проблем.</p>	<p>ФК 1. Володіти найбільш передовими, концептуальними та методологічними знаннями за спеціальністю 032 «Історія та археологія», уміння застосовувати їх у власних дослідженнях.</p>
<p>ЗК 2. Здатність створення та інтерпретації нових знань через наукове дослідження або інші передові вчення такої якості, що відповідають вимогам національного та міжнародного рівнів, до діяльності в інтернаціональних дослідницьких групах.</p>	<p>ФК 2. Готовність до міждисциплінарних досліджень та залучення методик інших наук.</p> <p>ФК 3. Здатність застосовувати уміння критичного аналізу, оцінки і прогнозування нових та складних ситуацій.</p>
<p>ЗК 3. Здатність до абстрактного та аналітичного мислення й генерування нових ідей (креативність) під час вирішення дослідницьких і практичних завдань, в тому числі й у міждисциплінарних галузях.</p>	<p>ФК 4. Здатність розробляти та реалізовувати власні науково-дослідні проекти, які дозволяють розв'язувати значущі наукові, соціальні, культурні, етичні проблеми і дають можливість створити нове знання.</p>
<p>ЗК 4. Готовність дотримуватись етичних норм у професійній діяльності.</p>	<p>ФК 5. Здатність до комунікації з широкою науковою спільнотою та громадськістю у своїй та суміжних галузях наукової та професійної діяльності.</p>
<p>ЗК 5. Здатність до самоорганізації, планування й розв'язання задач власного професійного й особистого зростання.</p>	<p>ФК 6. Здатність ініціювати наукові проекти у галузі історичної науки та у професійній сфері діяльності, проявляти лідерство та автономність на всіх етапах їх реалізації.</p>
<p>ЗК 6. Здатність працювати автономно.</p>	<p>ФК 7. Здатність дотримуватись етичних і моральних норм, а також правил академічної доброчесності в наукових дослідженнях та науково-педагогічній діяльності.</p>
<p>ЗК 7. Здатність знаходити, обробляти та критично аналізувати інформацію з різних джерел.</p>	<p>ФК 8. Готовність до професійної діяльності, з урахуванням особливостей фаху історика та актуальних проблем</p>
<p>ЗК 8. Знання і розуміння предметної області та розуміння професії.</p>	
<p>ЗК 9. Здатність до фахового спілкування з непрофесіоналом у галузі.</p>	

сучасної гуманітаристики.

ФК 9. Здатність до популяризації науково-історичного знання.

ФК 10. Готовність до роботи з ресурсами, необхідними для докторського дослідження.

1. 3. Очікувані програмні результати навчання:

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі **зможуть**:

- використовувати теоретичні і методологічні підходи до вивчення історії історичної науки, принципи і методи історіографічного пізнання;
- володіти понятійно-категоріальним апаратом історіографії, оперувати науковими термінами й поняттями, прийнятими у фаховому середовищі;
- орієнтуватися у головних тенденціях розвитку української історичної науки ХХ століття, знати провідні школи й напрямки, їхніх представників та наукові праці зазначеного періоду;
- вміти виокремлювати й характеризувати основні тенденції й напрямки розвитку радянської історіографії в УСРР–УРСР 1930– початку 1990-х років;
- розкривати зміст поняття процесу т. зв. «націоналізації історії»;
- критично відтворювати персоніфіковану історію істориків ХХ століття.
- вміти критикувати міфологеми радянської історичної науки;
- характеризувати причини зміни поколінь науковців та етапи розвитку інтелектуальної історії України;
- розуміти й урахувати взаємозв'язок внутрішніх і зовнішніх чинників розвитку української історіографії;
- вміти критично оцінювати історичні та історіографічні джерела;
- аналізувати методологічні й методичні складові науково-освітнього процесу;
- формувати власні висновки щодо стану та перспектив дослідження актуальних проблем історії України.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль I. Український історіографічний процес у контексті розвитку світової історичної науки.

Тема 1. Українська історична наука у європейському та світовому науковому просторі.

Суспільно-політичні передумови методологічних трансформацій української історичної науки у глобалізованому світі. Деідеологізація української історії. Криза української історіографії як професійна криза історика. Афірмативна (суспільно-виховна) та дидактична функції історії. Світоглядний і соціокультурні завдання сучасної історії України. Легітимативна функція української історіографії. Комерціалізації світової історії. Популяризація історичних знань в Україні. Нові дослідницькі методики й прийоми дослідження історичного

минулого. Вхідження національної науки до європейського й світового наукового простору. Формування національної парадигми історії, перехід від класичного позитивізму до постмодернізму, ствердження міждисциплінарних підходів до вивчення конкретної історичної проблематики. Засвоєння цивілізаційної моделі історії України як складової частини світової історії XXI століття.

Тема 2. Теоретична й проблемна історіографія історії України.

Розвиток теорії історичної науки в Україні. Зростання ролі історіографічних досліджень. Модернізм і постмодернізм як сучасний, рубіжний стан української історіографії. Комплексний підхід (економічні, соціальні, політичні, ін. аспекти) дослідження історії. Антропологічний метод дослідження. Соціокультурна концепція українського історіографічного процесу.

Проблемна історіографія у сучасних вимірах методологічної революції. Соціальна історія, політична історія України, Історія суспільних верств та станів, історія емоцій та ін.

Тема 3. Концептуальна історія України.

Поняттєво-термінологічний апарат історіографії: генезис, функціонування, оновлення. Групи концептів: історіографічні поняття, поняття запозичені з наукознавства, філософії, соціології, інших гуманітарних наук, концепти постмодернізму, категорії новітньої соціогуманітаристики.

Базові поняття й терміни історіографії: «історіографія», «історіографічна революція» та «наукова революція», «наратив», «концепт», інші.

Концепти методології історичного та історіографічного пізнання (особливий термінологічний інструментарій): «дефініція», «поняття», «термін», «категорія», а також похідна термінологія – «поняттєва свідомість», «історико-поняттєва рефлексія», «поняттєве середовище», «поняттєвий простір», «мовленнєва поведінка», «мовне виховання», «терміносистема».

Категорії неорационалізму: «інтелектуальне співтовариство», «міждисциплінарність», «ментальне картографування», «мережева модель науки», «історична пам'ять», інші.

«Кордоцентричність та фемінність як ключові ознаки українського світосприйняття минулого. Лінгвоцентризм вітчизняної науки та культури.

Стратегія моделювання понять і термінів та процедури їх інтерпретації.

Тема 4. Регіональна й локальна історія України.

Теоретико-методологічні аспекти регіональної історії. Концептуальні та практичні підходи до створення локального наративу історії України у межах часово-просторової або територіальної парадигми. Проблеми співставлення «глобального» й «локального» в історичних міждисциплінарних дослідженнях.

Концептуалізація понять «центр», «місце», «місцевість». Мікроісторія як повернення до соціальної історії України. Пограниччя як соціокультурний феномен. Теорія компаративних фронтирів. Соборність та проблеми специфіки регіонів України у соціально-економічному й політичному вимірах сьогодення.

Регіоналістика у світлі історичної географії. Проблема розмежування кордонів України з сусідніми державами в ретроспективі й сучасності. Адміністративно-територіальний устрій України – історичне минуле й проблеми реформ управління та оптимізації соціально-економічних зв'язків у державі.

Модуль II. Сучасна українська новістика: здобутки й нерозв'язані проблеми історичної науки в Україні.

Тема 5. Наукові напрямки, історичні школи й товариства.

Проблема неформальної інституалізації історичної науки в історіографічному дискурсі. Наукові історичні школи в українській історіографії : традиції, напрями проблемне поле досліджень. Культурно-історична неонародницька/соціологічна школа М.Грушевського (О.Баранович, Т.Гавриленко, С.Глушко, П.Глядківський, К.Грушевська, В.Денисенко, В.Євфимовський, В.Ігнатієнко, М.Карачківський, В.Костащук, Д.Кравцов, П.Нечипоренко, О.Павлик, Ф.Савченко, Є.Смолинська, О.Степанишина, М.М.Ткаченко, С.Шамрай, Л.Шевченко, В.Юркевич та ін.).

Харківська соціально-економічна школа Д.Багалія (О.Багалій-Татарінова, О.Водолажченко, М.Горбань, А.Козаченко, Н.Мірза-Авак'янц, О.Назарець, Д.Соловей та ін.). Історико-правнична школа М.Василенка (С.Борисенко, В.Гришко, В.Новицький, Л.Окіншевич, І.Черкаський та ін.). Марксистська школа М.І.Яворського (З.Гуревич, М.Рубач, М.Свідзинський та ін.) та «нова революційна школа» М. Слабченка.

Неформальні осередки українського історіописання: Ніжинська історична школа (М. Аристов, М. Бережков, В. Дубровський, А. Єршов, В. Ляскоронський, Г. Максимович, М. Петровський, В. Фесенко та ін.), школа О. Оглоблина (гуртувалася навколо Історичного семінару вищого типу при Київському Інституті народної освіти), школа М. Слабченка (м. Одеса).

Дискусії в українській повоєнній історіографії навколо концептів «напрямок досліджень» та «наукова школа». Семантичне наповнення та практика інтерпретацій термінів «наукова школа», «українська наукова історична школа». Критерії визначення наукової школи в історичній науці у працях Л. Винара, С. Водотики, В. Заруби, С. Михальченка, О. Юркової.

Новітні неформальні об'єднання вчених. Гуртки, товариства, приватні музейні та дослідницькі установи в умовах комерціалізації історичної науки.

Тема 6. Український гранд-нарратив: модифікації та сучасні версії.

Призначення і роль національного історичного нарративу. Традиційна схема української історії. М. Грушевський та його праця «Історія України-Руси». Державницький проект української історії. Зміна історичної парадигми початку 1990-х років як наслідок процесу «націоналізації історії». Спроби творення багатоетнічної (мультикультурної) історії України. П. Р. Магочій та його праці «Історія України» (2007 р.), «Україна: історія її земель і народів» (2012 р.).

Дискурс проблеми «позитивних імперій» у національній історії. Долучення історії України до історії Європи як подолання обмежень національного нарративу.

Концептуальні підходи й методологія творення сучасного метанарративу української історії. Значення історичного досвіду трагедій й перемог у нарративі.

Локально-регіональні версії національного нарративу. «Методологічний націоналізм» як сучасна наукова проблема. Джерельна база та різноманітні інтерпретації джерел творення метаісторії України.

Вітчизняний наратив на тлі глобальної/транснаціональної історії у тріаді: національна енциклопедія, національний атлас, національний гранд-наратив.

Тема 7. Спеціальні історичні дисципліни у проблемному полі новітніх історичних та історіографічних досліджень.

Спеціальні історичні дисципліни в системі історичних наук (СІД). Спеціальні історичні дисципліни як система наукових знань і навчальний предмет. Класифікація СІД. Предмет, методи дослідження спеціальних історичних дисциплін. Особливості методичних підходів кожної із історичних дисциплін. Джерелознавча спрямованість СІД. Використання в власних наукових дослідженнях методичного та пізнавального потенціалу спеціальних історичних дисциплін, зокрема, історичного джерелознавства, генеалогії, картографії, історичної хронології, палеографії, фалеристики, топоніміки та історичної географії, дипломатики, нумізматики, емблематики, інших. Термінологія СІД.

Значення та роль СІД у здійсненні міждисциплінарних історичних досліджень.

Модуль III. Історична політика України у XXI столітті.

Тема 8. Історична політика України: початок 1990-х – 2020-ті роки.

Причини зростання ролі історії у суспільстві: розпад комуністичної системи у світі, розвал СРСР, війни та етнічні чистки на Балканах, виникнення культурно-релігійних і соціально ізольованих спільнот біженців, невдала політика мультикультуралізму у країнах Європейського Союзу, зростання радикальних релігійних і ультранаціоналістичних рухів, агресія росії в Україні.

Інституалізація пам'яті про Голокосту у Європі та радянські Голодомори в Україні. Роль історії як систематизованої версії знань і уявлень минулого у внутрішній політиці України, дипломатичних та ідеологічних дискусіях та міжнародних воєнних конфліктах.

Створення спеціалізованих інституцій, що виробляють/впроваджують у масову свідомість історичну державну політику (інститути національної пам'яті, урядові чи парламентські комісії з розслідування, інше). Український інститут національної пам'яті та його діяльність в умовах російсько-української війни 2014 – 2022 років. Створення спеціалізованих місць пам'яті (меморіалів жертв комунізму й нацизму, тематичних музеїв, відділів у державних музеях). Люстрації як інструмент реалізації історичної політики у країнах постсоціалістичного табору. Процес створення етнічної історії (націоналізація історії) як елемент історичної політики держави, спроби подолання комуністичної ідеологічної спадщини в гуманітарній сфері науки, внутрішній політиці України.

Тема 9. Історія України у російському та польському дискурсі: проблеми потрактування спільного минулого.

Теорії спільного коріння українців і росіян у додержавний період існування слов'янських племен. Київська Русь: історичний дискурс у працях українських та російських дослідників. Доба колоніальної історії України. Радянська спадщина тоталітарного минулого: голодомори та політичні репресії 1920 – 1940-х років,

національно-визвольний рух, війна Москви з українськими націоналістами в період Другої світової війни. Російські дискурси «асиметричних відносин» й «домінування» у потрактуванні авторів наукової та педагогічної літератури. Україна і розвал Радянського Союзу 1991 року: дві точки зору.

Образ сучасної України у російському політичному дискурсі 2014–2022 років. Український контр дискурс як сучасна ознака об'єктивізації тематики пов'язаної із розгортанням російської агресії проти України.

«Незручні питання» україно-польських відносин ХХ століття: узгодження і сучасний пошук взаємопорозуміння у проблемному полі наукових досліджень.

Тема 10. Історик у сучасному суспільстві.

Проблема зміни поколінь: соціальні (політичні) умови діяльності, специфіка фахової підготовки історика у новітні часи. Методологічні і світоглядні основи формування історика як фахівця у вимірах тяглості історіографічних проєктів ХХ – початку ХХІ століть. Комерціалізація праці історика.

Війни за історичне минуле. Влада й історія. Історія як масова свідомість. Історична політика влади: державні інституції та виконавці. Сучасний просопографічний портрет українського історика нового покоління.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів і тем	Кількість годин										
	денна форма						заочна форма				
	усь ого	у тому числі					ус бо го	у тому числі			
		л	п	ла б.	інд. роб.	с.р.		л	п	л а б	ін д
Модуль 1. Український історіографічний процес у контексті розвитку світової історичної науки.											
Тема 1. Українська історична наука у європейському та світовому науковому просторі.	12	2	2		4	4					
Тема 2. Теоретична й проблемна історіографія історії України.	12	2	2		4	4					

Тема 3. Концептуальна історія України.	12	2	2		4	4						
Тема 4. Регіональна й локальна історія України.	12	2	2		4	4						
Разом за модулем 1.	48	8	8		16	16						
Модуль 2. Сучасна українська новістика: здобутки й нерозв'язані проблеми історичної науки в Україні.												
Тема 5. Наукові напрямки, історичні школи й товариства.	12	2	2		4	4						
Тема 6. Український гранд-наратив: модифікації та сучасні версії.	12	2	2		4	4						
Тема 7. Спеціальні історичні дисципліни у проблемному полі новітніх історичних та історіографічних досліджень.	12	2	4		4	2						
Разом за модулем 2.	36	6	6		12	12						
Модуль 3. Історична політика в Україні у XXI столітті.												
Тема 8. Історична політика України доби незалежності.		2	2		4	4						
Тема 9. Історія України у російському та польському дискурсі: проблеми трактування спільного минулого.		2	2		4	4						

Тема 10. Історик у сучасному суспільстві.		2	2		4	4						
Разом за модулем 3		6	6		12	12						
Усього годин		20	20		40	40						
ІНДЗ												
ІНДЗ												
Усього годин	120	20	20		40	40						

4. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4. 1. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Українська історична наука у європейському та світовому науковому просторі.	2
2.	Теоретична й проблемна історіографія історії України.	2
3.	Концептуальна історія України.	2
4.	Регіональна й локальна історія України.	2
5.	Наукові напрямки, історичні школи й товариства в Україні.	2
6.	Український гранд-нарратив: модифікації та сучасні версії.	2
7.	Спеціальні історичні дисципліни у проблемному полі новітніх історичних та історіографічних досліджень.	2
8.	Історична політика України: початок 1990-х– 2020-ті роки.	2
9.	Історія України у російському та польському науковому дискурсі: проблеми потрактування спільного минулого.	2
10.	Історик-дослідник у сучасному суспільстві.	
	Разом	20

4. 2. Теми семінарських (практичних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Методологічна революція в українській історичній науці.	2
2.	Сучасні дослідження українського історіографічного процесу та проблемної історіографії.	2
3.	Поняттєво-категоріальний апарат наукового дослідження.	2
4.	Методологія та методика досліджень історії Центральноукраїнського регіону.	2
5.	Неформальні об'єднання українських вчених: наукові школи, товариства, дослідницькі групи.	2
6.	Український гранд-наратив: сучасний дискурс.	2
7.	Історичне джерелознавство.	2
8.	Публічна історія.	2
9.	Історична політика України.	2
10.	Фахова підготовка історика-дослідника.	2
	Разом	20

4. 4. Завдання для самостійної роботи (ІНДЗ)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Українська історична наука за межами України.	5
2	Теорія «корисного імперіалізму» в сучасній історіографії.	5
3	Мікроісторія – методика дослідження.	5
4	Український метанаратив в епоху війн і пропаганди.	5
5	Методологічні проблеми дослідження регіональної історії.	5
6	Методи дослідження спеціальних історичних дисциплін.	5
7	Герменевтика: завдання критики джерел.	5
8	Герменевтика: мета та завдання критики джерел.	5

4. 5. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Продовж вивчення навчальної дисципліни здобувачі мають підготувати і здати у встановлених термін індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) у формі наукового реферату. Тематику ІНДЗ аспірант обирає на власний розгляд, і вона може торкатися:

- особливостей розвитку української історичної науки в окремі періоди;
- характеристики напрямку історичних досліджень чи історіографічної школи;
- аналізу наукового доробку окремого історика чи огляд-рецензія окремого історіографічного джерела.

ІНДЗ оцінюється з урахуванням його змісту, оформлення та захисту. Враховуючи сучасний розвиток інформаційних технологій, при оцінюванні ІНДЗ значна увага приділяється ступеню самостійності виконаної аспірантом роботи. ІНДЗ оцінюється в **20** балів, котрі розподілені наступним чином:

- підбір та репрезентативність історіографічних джерел та наукової літератури до **3** балів;
- зміст роботи **15** балів;
- оформлення до **2** балів.

4. 6. Методи навчання

Основними формами навчальної роботи є лекції, семінари, консультації, самостійна робота студентів під керівництвом викладача, написання ІНДЗ. Поточний контроль засвоєння фактичного матеріалу здійснюється за допомогою індивідуальних бесід із здобувачами, консультацій.

Лекційний курс будується за проблемним принципом. На лекції виносяться питання, пов'язані з загальними тенденціями історіографічного процесу сучасного, світоглядним та філософським принципам тих чи інших течій і напрямків історіографії. Лекції не дублюють підручники, навчальні посібники, а висвітлюють, головним чином, проблеми або відсутні в навчальній літературі, або дискусійного характеру. Семінарські заняття передбачають більш глибоке ознайомлення з окремими темами або творчістю окремих істориків – яскравих представників тих чи інших течій, напрямків чи шкіл в історіографії.

Основні **форми освітнього процесу** при вивченні початкової дисципліни «Сучасний фаховий історіографічний дискурс»:

1) лекції; 2) семінарські заняття; 3) самостійна робота студентів; 4) консультації; 4) підготовка ІНДЗ.

Види **навчальної роботи студентів**: 1) лекція; 2) семінарське заняття; 3) консультація; 4) підготовка ІНДЗ.

У процесі вивчення дисципліни застосовуються наступні **методи навчання**:

– за **типом пізнавальної діяльності**: пояснювально-ілюстративний; репродуктивний; проблемного викладу; дослідницький; відповідно до логіки пізнання: аналітичний; індуктивний; дедуктивний;

– за основними **етапами процесу**: формування знань; формування умінь і навичок; застосування знань; узагальнення; закріплення; перевірка;

– за **системним підходом**: стимулювання та мотивація; контроль та самоконтроль.

– за **джерелами знань**: словесні – розповідь, пояснення, лекція; наочні – демонстрація, ілюстрація.

– за **рівнем самостійної розумової діяльності**: проблемний; частково-пошуковий; дослідницький; метод проблемного викладання.

4. 7. Засоби діагностики результатів навчання здобувачів освіти.

Порядок та критерії виставлення балів

Вивчення навчальної дисципліни «Сучасний фаховий історіографічний дискурс» завершується екзаменом, тож загальна сума балів, які здобувачі вищої освіти можуть отримати продовж семестру, складає **60** балів з яких **40** балів нараховується за підсумком складання іспиту. ІНДЗ є складовою практичної підготовки фахівця та оцінюється до **20** балів. Таким чином здобувач

Основною формою роботи здобувачів під час вивчення дисципліни є підготовка практичних завдань до семінарських занять і участь в обговоренні винесених на них проблем. Робота на кожному семінарському занятті оцінюється від **1** до **4** балів. При оцінюванні усних відповідей враховуються:

- повнота і глибина розкриття питання;
- цілісність, системність, логічність, уміння формулювати висновки;
- використання для обґрунтування своєї думки історіографічних джерел і наукової літератури;
- емоційність та переконливість;
- культура мови.

Оцінку «*відмінно*» (4 бали) здобувач отримує за:

- глибокі та системні знання питання, що розглядається;
- уміння самостійно набувати знання, визначати тенденції історіографічного процесу;
- представлення власних неординарних суджень щодо проблеми, яка розглядається;
- застосування вивченого матеріалу для винесення аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, дискусії, круглі столи);
- користування широким арсеналом засобів доказу своєї думки; вирішення складних проблемних завдань;
- використання в ході підготовки різних джерел інформації;
- вміння логічно і творчо викласти матеріал в усній та письмовій формі.

Оцінка «*добре*» (3 бали) виставляється, коли:

- здобувач вищої освіти вільно оперує вивченим матеріалом;
- має достатньо повні знання, вільно використовує навчальний матеріал у стандартних ситуаціях;
- правильно відтворює логіку історіографічного процесу;
- здатен опрацьовувати матеріал самостійно;
- користується додатковими джерелами інформації.

Оцінка «*задовільно*» (2 бали) виставляється в разі, якщо:

- аспірант знає більше половини навчального матеріалу, здатен відтворити його з помилками та неточностями;
- орієнтується в проблемі, яка розглядається;
- підтверджує висловлене судження одним-двома аргументами;
- його відповіді непослідовні та нелогічні.

Оцінку «*незадовільно*» (0–1 бал) здобувач отримує, якщо він був присутній на занятті, але:

- може дати відповідь з кількох простих речень;
- здатен усно відтворити окремі частини теми;

- має фрагментарні уявлення про роботу з історіографічними джерелами;
- слабо орієнтується в проблемі, яка розглядається.
- розрізняє окремі аспекти теми без зв'язку між ними.

Таким чином, за роботу у семінарі та виконання ІНДЗ здобувач вищої освіти може отримати до **60** балів.

Продовж семестру здобувачі мають письмово виконати завдання, винесені на самостійне опрацювання й оприлюднити результати цієї роботи на колоквиумі. Кожне завдання оцінюється як зараховане або не зараховане. При цьому звертається увага на такі показники:

- повнота і глибина розкриття питання;
- цілісність, системність, логічність, уміння формулювати висновки;
- використання для обґрунтування своєї думки історіографічних джерел і наукової літератури;
- акуратність оформлення письмової роботи.

Підсумкова семестрова (екзаменаційна) оцінка (до **100** балів) є сумою балів, отриманих здобувачем на семінарських заняттях та виконання ІНДЗ (до **60** балів) та сумою **40** балів нарахованих за відповіді на питання екзаменаційного білету.

4. 8. Перелік програмових питань для самоконтролю:

1. Методологічна революція в українській історичній науці.
2. Афірмативна (суспільно-виховна) та дидактична функції історії.
3. Вхідження національної науки до європейського й світового наукового простору.
4. Формування національної парадигми історії, перехід від класичного позитивізму до постмодернізму, ствердження міждисциплінарних підходів до вивчення конкретної історичної проблематики.
5. Засвоєння цивілізаційної моделі історії України як складової частини світової історії ХХІ століття.
6. Розвиток теорії історичної науки в Україні.
7. Проблемна історіографія у сучасних вимірах методологічної революції.
8. Поняттєво-термінологічний апарат історіографії: генезис, функціонування, оновлення.
9. Базові поняття й терміни: «історіографія», «історіографічна революція», «наукова революція», «нарратив», «концепт», інші.
10. Категорії неораціоналізму: «інтелектуальне співтовариство», «міждисциплінарність», «ментальне картографування», «мережева модель науки», «історична пам'ять», інші.
11. Теоретико-методологічні аспекти досліджень регіональної історії.
12. Мікроісторія як повернення до соціальної історії України.
13. Феномен пограниччя: теорія компаративних фронтів.
14. Регіоналістика у світлі історичної географії.
15. Проблема неформальних об'єднань в історичній науці: наукові школи, товариства, групи.
16. Передумови та джерела творення метанаративу історії України.

17. Проект багатоетнічної (мультикультурної) історії України: П. Р. Магочій – праці «Історія України» (2007 р.), «Україна: історія її земель і народів» (2012 р.).
18. Дискурс проблеми «позитивних імперій» у національній історії.
19. Предмет, методи дослідження спеціальних історичних дисциплін.
20. Герменевтика: мета та завдання критики джерел.
21. Історична політика України.
22. Інституалізація пам'яті про Голокосту у Європі та радянські Голодомори в Україні.
23. Український інститут національної пам'яті та його діяльність в умовах російсько-української війни 2014 – 2022 років.
24. Створення спеціалізованих місць пам'яті (меморіалів жертв комунізму й нацизму, тематичних музеїв, відділів у державних музеях).
25. Образ сучасної України у російському політичному дискурсі 2014–2022 років.
26. Український контр дискурс як сучасна ознака об'єктивізації тематики пов'язаної із розгортанням російської агресії проти України.
27. «Незручні питання» україно-польських відносин ХХ століття: узгодження і сучасний пошук взаємопорозуміння у проблемному полі наукових досліджень.
28. Публічна історія.
29. Проблема зміни поколінь науковців: соціальні (політичні) умови діяльності, специфіка фахової підготовки історика у новітні часи.
30. Сучасний тип дослідника української історії.

4. 9. Схема нарахування балів, які отримують здобувачі вищої освіти:

Семінарські заняття (СЗ)										ІНДЗ	Сума
СЗ 1	СЗ 2	СЗ 3	СЗ 4	СЗ 5	СЗ 6	СЗ 7	СЗ 8	СЗ 9	СЗ 10	20	100
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	40	

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
35-59	незадовільно	незараховано
1-34	незадовільно	незараховано

5. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

5.1. Рекомендована література

Основна література:

1. Академічні й доакадемічні образи української історіографії: колективна монографія / Відп. ред. та керівник авт. колективу О. А. Удод. К. : НАН України. Ін-т історії України, 2012. 720 с.
2. Верменич Я.В. Теоретико-методологічні проблеми історичної регіоналістики в Україні. – К.:Інститут історії України НАН України, 2003. – 516 с
3. Верменич Я. В. Історична регіоналістика: навчальний посібник / Відп. ред. В. А. Смолій. Міністерство освіти і науки України; НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2014. 412 с.
4. Верменич Я.В. та ін. Міська історія України - проблеми початкового датування. Науково-довідкове видання / Я.В. Верменич, В.І. Дмитрук, С.І. Архипова. К.: Інститут історії України НАН України, 2010. 140 с.
5. Водотика С. Г. Нариси історії історичної науки УСРР 1920-х років. Київ; Херсон, 1998. 172 с.
6. Водотика С. Г. Особливості менталітету вчених-істориків УСРР 20-х років ХХ століття // Український селянин: Праці Науково-дослідного інституту селянства. Черкаси, 2001. Вип. 3. С. 40–47.
7. Водотика С. Г. Історична наука УСРР 1920-х років: соціополітичні, організаційні та концептуальні основи функціонування. Херсон, 2006. 336 с.
8. Грицак Я. Чи була школа Грушевського? // Михайло Грушевський і Львівська історична школа. Матеріали конференції. Львів, 24–25 жовтня 1994 р. Нью-Йорк, Львів, 1995.
9. Горохівський П. І. Спеціальні історичні дисципліни : курс лекцій : навчальний посібник для студентів денної форми навчання. Умань, 2011. 268 с.
10. Доманська Е. Історія та сучасна гуманітаристика: дослідження з теорії знання про минуле: Пер. з поль. К., 2012. 264 с.
11. Зашкільняк Л. Методологія історії: від давнини до сучасності. Львів, 1999. 226 с.
12. Історична наука: термінологічний і понятійний довідник / В. М. Литвин, В. І. Гусєв, А. А. Слюсаренко та ін. К., 2002. 430 с.
13. Історіографічний словник: навчальний посібник для студентів історичних факультетів університетів / за ред. С. І. Посохова. Х., 2004. 320 с.

14. Нові підходи до історіописання / За ред. Пітера Берка. К., 2013. 368 с.
15. Новый образ исторической науки в век глобализации и информатизации / Под ред. Л. П. Репиной. М., 2005. 288 с.
16. Пеленський Ярослав. В'ячеслав Липинський та його праця «Україна на переломі – 1657–1659» // Український історичний журнал. 1992. № 2. С.141–143.
17. Пиріг Р. Я. Життя Михайла Грушевського. Останнє десятиріччя (1924–1934) / Р. Я. Пиріг. Київ: Ін-тукр. археології, 1993. 198 с.
18. Портнов А. Історії істориків. Обличчя і образи української історіографії. Київ: Критика, 2011. 245 с.
19. Санцевич А.В. М.І. Яворський: нарис життя та творчості. Київ, 1995. 61 с.
20. Санцевич А. В. Видатний український історик М. Є. Слабченко. – К., 1993. 89с.
21. Сливка Ю. Академік Іван Крип'якевич: Спогади. Львів: Інст-т укр.-ва ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2000. 32 с.
22. Ульяновський В. Наталія Полонська-Василенко: Штрихи до портрета // Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2-х т. Київ. , 1992. Т. 1. С. XXXVII–XXXIX.
23. Шаповал Ю. Дмитро Ісаєвич: повернення в історію // Історичні та філологічні розвідки, присвячені 60 річчю академіка Ярослава Ісаєвича / Україна: культурна спадщина... Вип. 5. Львів, 1998. С. 671–688.
24. Яковенко Н. Вступ до історії. К., 2007. 376 с.
25. Ясь О. В. Понятійний апарат історичної науки і українська історіографія: сучасний стан та перспективи розробки // Історична наука на порозі ХХІ століття: підсумки та перспективи. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції (м. Харків, 15 -17 листопада 1995 р.). Харків: Авеста, 1995. С. 92 – 97

Джерела

26. Грушевський М. Історія України-Руси. В 11 т., 12 кн. – К., 1991.
27. Калакура Я. С. Українська культура: цивілізаційний вимір / Я. С. Калакура, О. О. Рафальський, М.Ф. Юрій. Київ: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2015. 496 с.
28. Колесник І. І. Українська історіографія: концептуальна історія Київ: ПУНАНУУкраїни, 2013. 566 с.
29. Колінгвуд Р. Дж. Ідея історії / пер. з англ. К., 1996. 615 с.
30. Оглоблин О. Мій творчий шлях українського історика // Збірник на пошану проф. доктора О. Оглоблина. Нью-Йорк : УВАН у США, 1995. С. 24–28

31. Тойнбі А. Д. Дослідження історії: В 2-х т. К., 1994 – 1995. 614/406 с.
32. Фергюсон Н. Цивілізація. Як захід став успішним. К.: Наш формат, 2018. 488 с.
33. Українські історики ХХ століття: Бібліографічний довідник / Гол. ред. В. В. Смолій. Київ: Ін-т історії України НАНУ, 2006. Вип. 2, ч. 3. 315 с.
34. Ясперс К. Смысл и назначение истории. М., 1991. 527 с.

Допоміжна література:

35. Винайдення традиції / За ред. Е. Гобсбаума, Т. Рейнджера: пер. з англ. К., 2005. 448 с.
36. Еліас Н. Процес цивілізації. Соціогенетичні і психогенетичні дослідження: пер. з нім. К., 2003. 672 с.

5.3. Інформаційні ресурси

1. Библиотека Гумер (Росія): URL: www.gumer.info/
2. Інститут історії України НАН України: URL: www.history.org.ua/
3. Міжнародний комітет історичних наук: URL: www.cish.org/
4. Научно-образовательный центр «Новая локальная история»: URL: www.newlocalhistory.com/
5. Електронна бібліотека (Україна): URL: www.lib.com.ua/
6. ACLS History E-Books Project (США): URL: www.historyebos.org/
7. Hartford Web Publishing (США): URL: www.hartford.hwp.com/
8. Instytut Pamięci Narodowej (Польща): URL: www.ipn.gov.pl/
9. Nauka w Polsce (Польща): URL: www.naukawpolsce.pap.pl/
10. Redakcja «Historycy.pl» (Польща): URL: www.historycy.pl/

6. ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Політика щодо академічної доброчесності формується на основі дотримання принципів академічної доброчесності відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про видавничу справу», з урахуванням норм Положення «Про академічну свободу та академічну доброчесність в Центральнотуркранському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка» (Затверджено Вченою радою).